

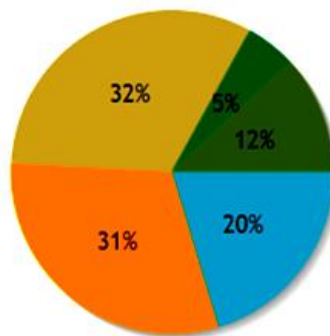
Enquête: Drama in het lager onderwijs

Met deze enquête hebben wij getracht een beeld te krijgen van de aanwezigheid van drama in het lager onderwijs. We hebben ons zowel gericht op dramalessen en op de houding van leerkrachten hiertegenover, als op theatervoorstellingen die georganiseerd worden door productiehuisen.

In totaal legden **61** mensen deze enquête af.

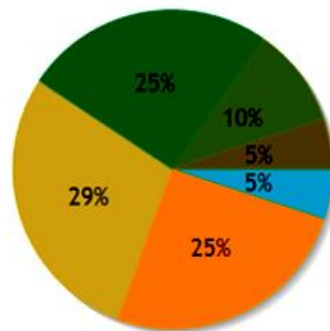
1. In welke graad van het lager onderwijs geeft u les?

1ste graad	20.34%
2e graad	30.51%
3e graad	32.20%
Ik heb geen vaste klas. Ik ben muvoleerkracht.	5.08%
Ik vervul een andere functie binnen de school, maar geef wel dramalessen.	11.86%

2. Hoe vaak geeft u een les drama?

Nooit.	5.08%
Minder vaak dan 1 keer per maand.	25.42%
1 keer per maand.	28.81%
2 keer per maand.	25.42%
1 keer per week.	10.17%
Meer dan 1 keer per week.	5.08%

■ Nooit. ■ Minder vaak dan 1 keer per maand. ■ 1 keer per maand.
 . ■ 2 keer per maand. ■ 1 keer per week. ■ Meer dan 1 keer per week.

Conclusie

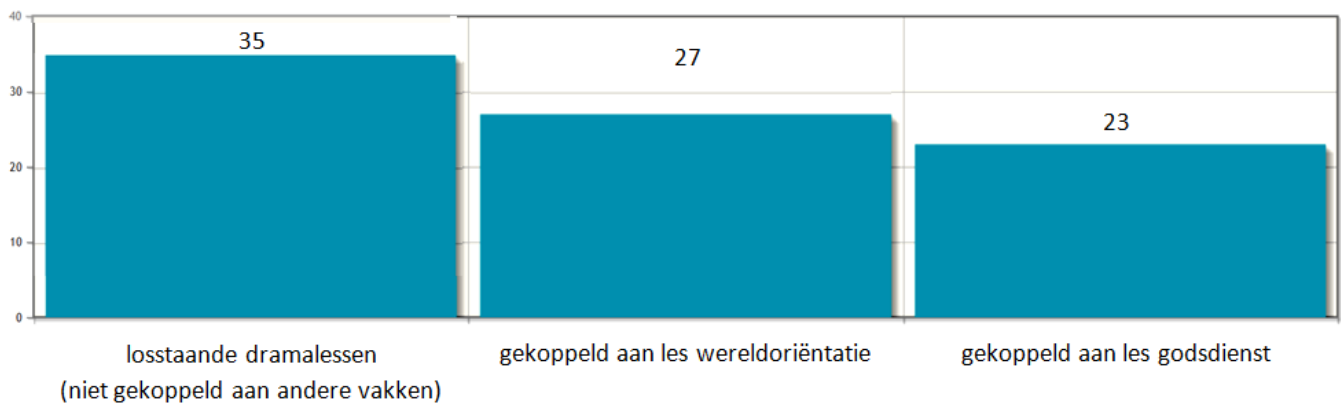
De meerderheid van de leerkrachten besteedt tamelijk weinig lessen aan drama. Meer dan de helft van de helft van de leerkrachten geeft slechts 1 keer per maand of minder een dramalessen. 5 procent geeft zelfs nooit dramalessen. Er zijn echter ook leerkrachten die zeer vaak dramalessen geven. (5 procent van de leerkrachten zelfs meer dan 1 keer per week.)

3. Kiest u ervoor de lessen drama op zich te geven, of koppelt u ze aan andere vakken (bv. als verwerking)?

Losstaande dramalessen. (niet gekoppeld aan andere vakken).	59.32%
Gekoppeld aan les wereldoriëntatie.	45.76%
Gekoppeld aan een les godsdienst/zedenleer.	38.98%

Andere:

- sociaal-emotionele lessen
- gekoppeld aan les taal
- als tussendoortje (als het past).
- gekoppeld aan de axenroos,
- taal: Ieder thema begint met een themaverhaal, dit bied ik aan in de vorm van een poppenspel.

Conclusie

Losstaande dramalessen worden het meest gegeven. Toch worden dramalessen ook nog tamelijk vaak vakoverschrijdend gebruikt. Dit gebeurt het vaakst bij WO-lessen. Ook tijdens godsdienstlessen gebeurt dit tamelijk frequent. Sommige leerkrachten koppelen dramalessen ook aan andere vakken, zoals taal, sociaal-emotionele lessen, axenroos, ... Ook als tussendoortje wordt drama soms ingezet.

4. Hoe lang duurt een les drama gemiddeld?

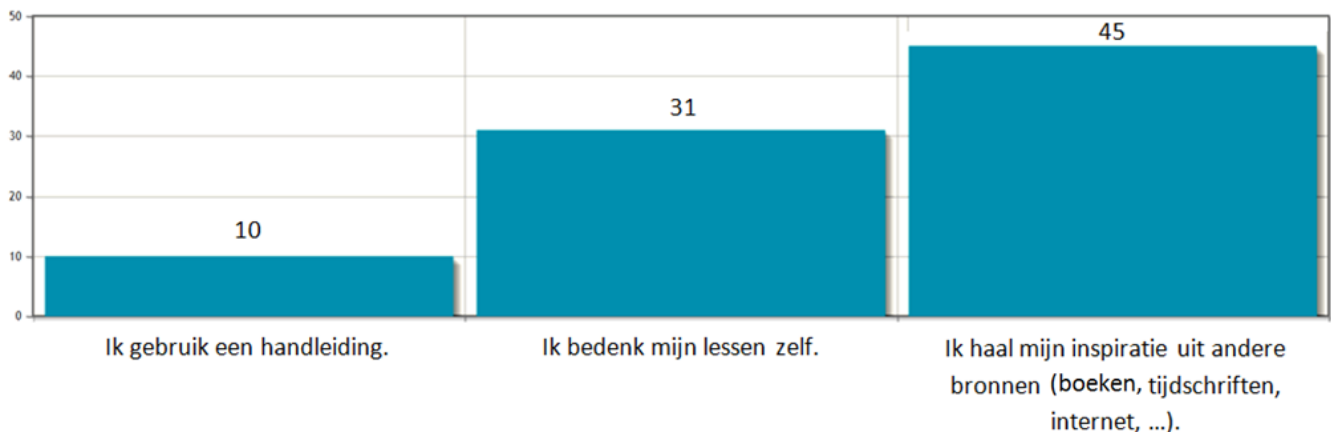
Gemiddelde van alle respondenten: 40 minuten

Conclusie

De resultaten schommelen hier tussen 10 minuten en 100 minuten. Er is hier dus een groot verschil tussen de leerkrachten onderling. Er zijn leerkrachten die hier dus echt een les voor uittrekken, maar er zijn ook leerkrachten die drama enkel als tussendoortje of als onderdeel van een andere les gebruiken.

5. Gebruikt u een handleiding voor drama, of haalt u uw inspiratie ergens anders?

Ik gebruik een handleiding.	16.39%
Ik bedenk mijn lessen zelf.	50.82%
Ik haal mijn inspiratie uit andere bronnen (boeken, tijdschriften, internet, ...).	73.77%

Toelichtingen

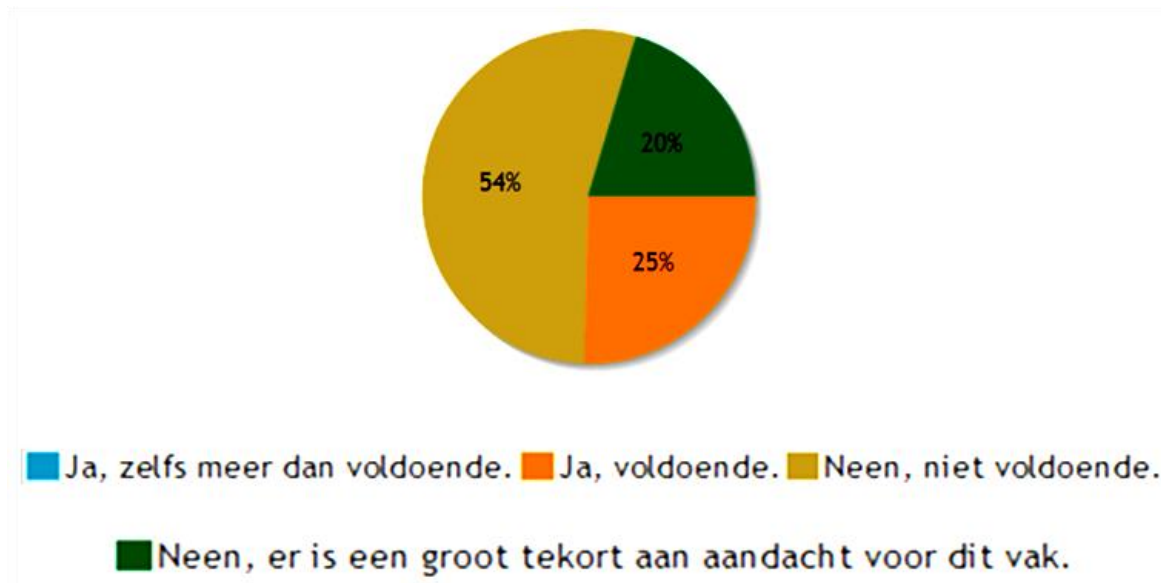
Basismap voor muzische vorm, Zeppelin (Koen Crul), Mikado, Kameleon, Mol en Beer (taalhandleiding), Muzemundo, Totemtaal (taalhandleiding), cursus muzische vorming gemaakt door docent DKO, Tijd voor Taal (taalhandleiding)

Conclusie

De inspiratie wordt het vaakst gehaald uit bronnen als het internet, boeken, tijdschriften, ... Ook zelfbedachte lessen worden door de helft van de leerkrachten gebruikt. Handleidinglessen daarentegen zijn overduidelijk niet populair. Het valt ook op dat leerkrachten die toch handleidingen gebruiken, vaak taalhandleidingen gebruiken om hun dramalessen op te baseren. Hoe komt het dat de leerkrachten hun weg niet vinden naar de dramahandleidingen? Zijn er onvoldoende (goede) beschikbaar of weten de leerkrachten misschien gewoon te weinig af van hun bestaan?

6. Wordt er volgens u voldoende aandacht besteed aan drama in het lager onderwijs?

Ja, zelfs meer dan voldoende.	0.00%
Ja, voldoende.	25.42%
Neen, niet voldoende.	54.24%
Neen, er is een groot tekort aan aandacht voor dit vak.	20.34%

Conclusie

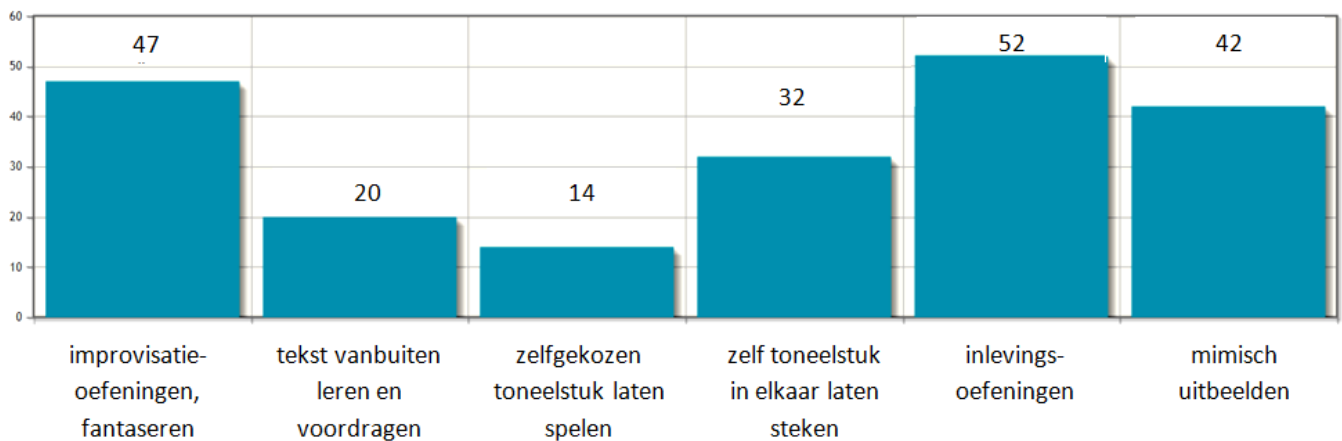
Slechts 25 procent van de leerkrachten vindt dat er voldoende aandacht wordt besteed aan drama in het lager onderwijs. 75 procent vindt dit onvoldoende, tot zelfs een groot tekort. Uit de antwoorden op vraag 2 konden we al afleiden dat leerkrachten niet vaak dramalessen geven. De leerkrachten zijn er zich blijkbaar wel van bewust dat er een probleem is. Met vraag 8 en vraag 9 proberen we een verklaring te zoeken voor dit fenomeen.

7. Welke werkwormen gebruikt u tijdens de dramales?

Improvisatieoefeningen, fantaseren.	79.66%
Tekst vanbuiten leren en voordragen.	33.90%
Een zelfgekozen toneelstuk laten spelen door de kinderen.	23.73%
Kinderen zelf een toneelstuk in elkaar laten steken.	54.24%
Inlevingsoefeningen.	88.14%
Mimisch uitbeelden (zonder stemgebruik).	71.19%

Andere:

- allerlei spelvormen om kinderen tot taal te laten komen
- musical
- leerstof creatief voorstellen d.m.v. interview, toneel,...

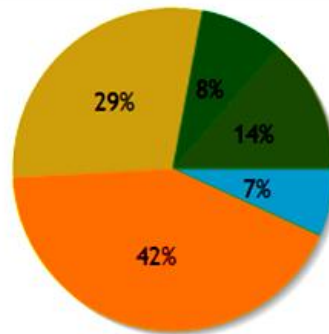

Conclusie

Deze antwoorden hebben ons positief verrast. Een zelfgekozen toneelstuk laten spelen en een tekst vanbuiten laten leren en voordragen, zijn het minst populair. Leerkrachten zoeken dus zeker ook naar variërende drama-activiteiten, waarbij de kinderen uitgedaagd worden om te experimenteren.

8. Ervaart u het geven van dramalessen als moeilijk?

Ja, zeer moeilijk!	6.78%
Ja, een beetje moeilijker dan andere vakken.	42.37%
Neen, even moeilijk als andere vakken.	28.81%
Neen, zelfs gemakkelijker dan andere vakken.	8.47%
Neen, het gaat bijna vanzelf!	13.56%

■ Ja, zeer moeilijk! ■ Ja, een beetje moeilijker dan andere vakken.

■ Neen, even moeilijk als andere vakken.

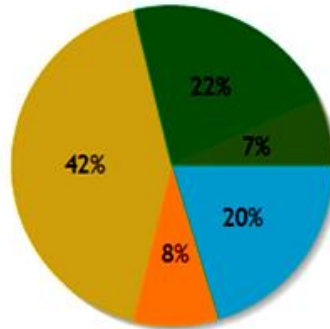
■ Neen, zelfs gemakkelijker dan andere vakken. ■ Neen, het gaat bijna vanzelf!

Conclusie

De helft van de leerkrachten ervaart het geven van dramalessen als moeilijk. 29 procent van de leerkrachten ervaart dit hetzelfde als andere vakken. Slechts 22 procent van de leerkrachten ervaart het geven van dramalessen als gemakkelijker dan andere vakken.

9. Hoe staat u tegenover het geven van dramalessen?

Ik geef ze zeer graag.	20.34%
Ik geef ze iets liever dan andere vakken.	8.47%
Ik geef ze even graag als andere vakken.	42.37%
Ik geef ze minder graag dan andere vakken.	22.03%
Ik geef ze helemaal niet graag.	6.78%

■ Ik geef ze zeer graag. ■ Ik geef ze iets liever dan andere vakken.

■ Ik geef ze even graag als andere vakken.

■ Ik geef ze minder graag dan andere vakken. ■ Ik geef ze helemaal niet graag.

Toelichtingen

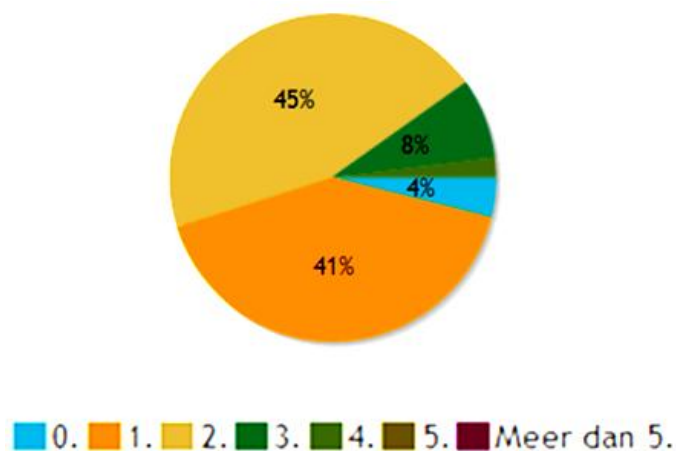
- Het ligt me helemaal niet, ik ga zelf ook niet graag naar een toneelstuk kijken.
- Ik denk dat ik zelf hiervoor niet creatief genoeg ben.
- Tijdens een les drama kan het bij sommige kinderen snel uit de hand lopen.
- Ik vind het toch moeilijk om eraan te beginnen, maar heb de laatste jaren mezelf ertoe verplicht om de verschillende domeinen af te wisselen. Ik vind wel dat ik er nog meer kan uithalen.
- Vaak zijn dit heel drukke lessen (misschien omdat de kinderen het niet gewoon zijn). Ook durft niet elk kind hier in die lessen zich uit te leven.
- Ik ben zelf niet goed in drama.
- Het is niet altijd mogelijk om met een grote klas of in een klein klaslokaal drama te geven. (Zeer druk!)
- Deze lessen zijn vaak chaotisch.

Conclusie

We merken op dat er twee uitersten zijn. 28 procent van de leerkrachten geeft graag drama, terwijl 29 procent aangeeft dit vak niet graag te geven. Leerkrachten geven als reden hiervoor vaak aan dat ze de lessen als druk ervaren of dat ze zelf niet goed of geïnteresseerd zijn in drama. 42 procent van de leerkrachten geeft dan weer aan dit vak even graag te geven als andere vakken.

10. Hoeveel keer woont u per jaar met uw klas een theatervoorstelling bij?

0.	3.92%
1.	41.18%
2.	45.10%
3.	7.84%
4.	1.96%
5.	0.00%
Meer dan 5.	0.00%

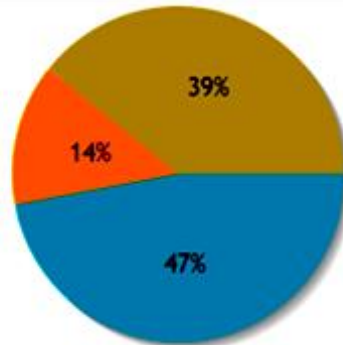

Conclusie

De meeste leerkrachten wonen 1 à 2 keer per jaar een theatervoorstelling bij met hun klas. Enkele leerkrachten gaan zelfs 3 à 4 keer naar een theatervoorstelling kijken. Jammer genoeg geeft ook 4 procent van de leerkrachten aan dat ze dit nooit doen.

11. Welke van onderstaande situaties verkiest u, als u met uw klas een theatervoorstelling bijwoont?

Ik ga liefst op verplaatsing naar een theaterzaal, waar de voorstelling doorgaat.	47.06%
Ik blijf liefst op school en laat de voorstelling daar doorgaan (bv. in polyvalente ruimte, turnzaal, refter, ...).	13.73%
Ik heb geen voorkeur.	39.22%

■ Ik ga liefst op verplaatsing naar een theaterzaal, waar de voorstelling doorgaat.

■ Ik blijf liefst op school en laat de voorstelling daar doorgaan

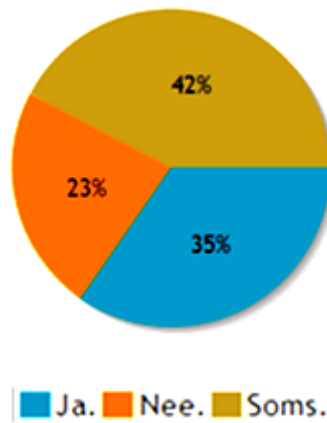
(bv. in polyvalente ruimte, turnzaal, refter, ...). ■ Ik heb geen voorkeur.

Conclusie

De helft van de leerkrachten verkiest om op verplaatsing te gaan naar een theaterzaal. 14 procent van de leerkrachten kiest er dan weer voor om de voorstelling op school te laten doorgaan.

12. Besteedt u voorafgaand aan een toneelvoorstelling tijd om in de klas te werken rond deze voorstelling?

Ja.	34.62%
Nee.	23.08%
Soms.	42.31%

Conclusie

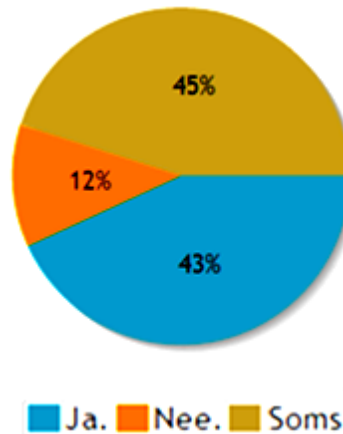
De meerderheid van de leerkrachten besteedt vooraf wel tijd om de voorstelling voor te bereiden. Dit vinden we een verrassend gegeven. Wij hadden immers gedacht dat leerkrachten voornamelijk zouden kiezen voor naverwerking.

13. Besteedt u na een bezoek aan een toneelvoorstelling tijd om in de klas te werken rond deze voorstelling?

Ja. 43.14%

Nee. 11.76%

Soms 45.10%

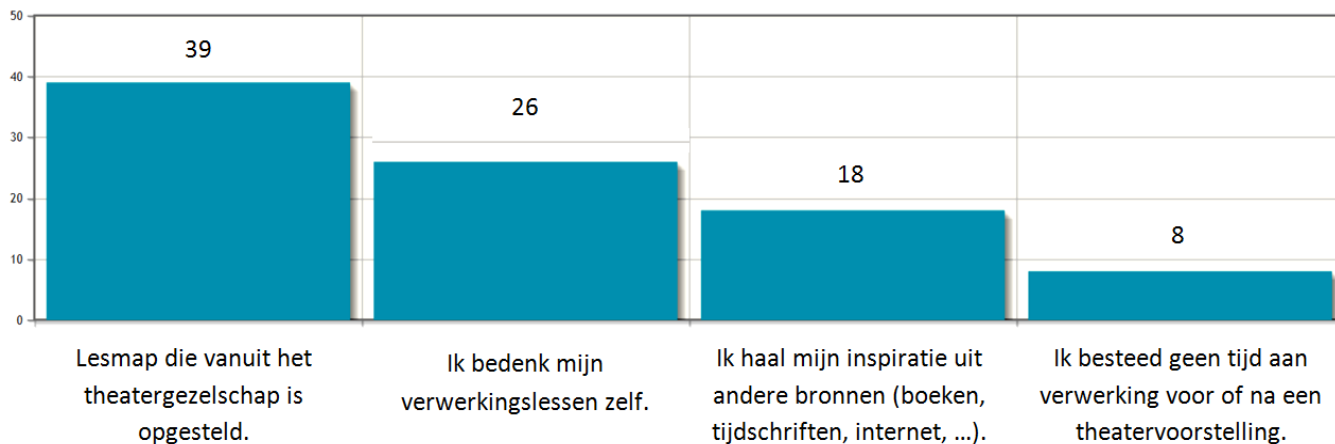

Conclusie

Bijna alle leerkrachten maken na een theatervoorstelling tijd om hierrond een naverwerking te doen.

14. Hoe gaat u om met de verwerking van een voorstelling?

Lesmap die vanuit het theatergezelschap is opgesteld.	75.00%
Ik bedenk mijn verwerkingslessen zelf.	50.00%
Ik haal mijn inspiratie uit andere bronnen (boeken, tijdschriften, internet, ...).	34.62%
Ik besteed geen tijd aan verwerking voor of na een theatervoorstelling.	15.38%

Toelichtingen

Voorafgaand aan een theatervoorstelling

- Lesmap.
- Oefeningen, bespreken...
- Meestal krijg je informatie over de toneelvoorstelling. Er daar zit dan een voor- en/of naverwerking bij.
- Franse liedjes beluisteren, dialoogje naspelen. De inhoud/ het onderwerp van het stuk bespreken.
- Duiding van het onderwerp, ...
- Voorafgaand het thema aankaarten. Eventueel liedjes aanleren.
- Toelichting thema theatermanieren, woordenschat, beroepen, soorten theater, kijkopdrachtjes over acteur, belichting, decor, kleding, muziek, verhaal...
- Voorkennis activeren. Tips geven om gericht waar te nemen.
- 'Warm' maken voor deze voorstelling en hun nieuwsgierigheid en fantasie prikkelen door al iets te lossen, maar hen vooral laten fantaseren over hoe het zou verlopen. Creatieve drama-oefeningen doen in aanloop naar de voorstelling.
- Er samen iets over lezen.
- Info of hapklaar materiaal van op het internet.
- Enkel als het aansluitend bij een WO-thema is.

Na het bezoek aan een theatervoorstelling

- Lesmap.
- Meningen, positieve en negatieve punten laten verwoorden.
- Werkblaadje (verwerking).
- Zelf toneeltje ontwerpen binnen hetzelfde thema.
- Verwerkingsactiviteiten op talig vlak.
- Kijkopdrachten bespreken.
- Herbekijken of herbeluisteren.
- Fragmenten naspelen, aanpassen aan eigen situatie.
- Evaluatiemoment.
- Dit is een zeer belangrijk deel van de theaterervaring: samen erover praten, beschouwen, ...
- Klasgesprek over indrukken.
- Creatieve verwerking (bv. schrijven, tekenen, knutselen, zingen, ...).

Conclusie

De meeste leerkrachten werken met lesmappen. Dit is een interessant gegeven, waarop productiehuisen kunnen inspelen. Ook zelfbedachte verwerkingslessen worden tamelijk vaak gebruikt (door 50 procent van de leerkrachten). Toont dit misschien aan dat er nog niet bij voldoende theatervoorstellingen een (degelijke) lesmap beschikbaar is? Hoe kunnen productiehuisen hieraan werken? Hoe kunnen ze hun lesmappen didactisch beter onderbouwen?

15. Wat is volgens u de meerwaarde van theater (zowel dramalessen als bijgewoonde voorstellingen) voor de ontwikkeling van kinderen?

- Cultuurontwikkeling, appreciëren van kunst, leren genieten van het muzische.
- Talenten van kinderen ontdekken, stimuleren en ten volste tot hun recht laten komen.
- Respect hebben.
- Middel tot expressie.
- Zichzelf leren uitdrukken d.m.v. een combinatie van mimiek, woorden, lichaam, ...
- Fantasie, speeldurf.
- Inleving
- Creativiteit.
- Plezier, genieten, bewonderen.
- Ervaren dat je ook van thuis uit naar theatervoorstellingen kan gaan kijken.
- Een andere omgeving (bv. theaterzaal) is leuk voor leerlingen.
- Durf, zelfredzaamheid, zelfvertrouwen, samenwerking, sociale vaardigheden, groepsgevoel binnen de klas, ...
- Taalontwikkeling (andere vorm van omgaan met taal, leren spelen met taal, nieuwe woordenschat, ...).
- Communicatieve vaardigheden.
- Angst om te durven spreken voor de klas neemt af.
- Verschillende onderwerpen/problematieken die aan bod komen.
- Verschillende toneelvormen leren kennen.
- In de maatschappij moeten de kinderen later ook een rol op zich nemen. Dit is daar een voorbereiding op.
- Iets op een andere manier bekijken.
- Beheersen van het lichaam.
- Ontdekken dat drama niet enkel 'toneel spelen' is.
- Het is spelend leren.
- Zelfs timide kinderen beleven hier plezier aan.
- Kinderen kunnen andere indrukken en andere ervaringen opdoen dan tijdens een 'gewone' les.
- Kritisch durven zijn.
- De kinderen leren zichzelf beter kennen.
- Ontdekken van talenten.
- Kinderen krijgen via een verhaal een boodschap mee. (Niet elk kind laat de boodschap tot zich doordringen, maar wordt er toch in elk geval mee geconfronteerd.)
- Leren omgaan met gevoelens.
- Bepaalde (schoolse en niet-schoolse) inhoud/thema's beter leren begrijpen.
- Andere aspecten van de wereld ontdekken.
- Blikverruiming.
- Een verhaal horen en zien op een andere manier dan gewoonlijk (i.p.v. lezen, tv-kijken, films, ...).
- Speciale sfeer van een theaterzaal opsnuiven.
- Je hebt de kans om kinderen kennis te laten maken met zaalgebruik, belichting, ...

Conclusie

Bovenstaande lijst is een samenvatting van de antwoorden van alle leerkrachten. De leerkrachten slagen er samen wel in om veel meerwaarden op te sommen, maar individueel blijven ze vaak nog beperkt. De meeste leerkrachten halen enkel de ‘logische’ meerwaarden aan. (bv. inleving, fantasie, creativiteit, ...) Slechts enkele leerkrachten denken breder dan dat.

16. Waarop baseert u uw keuze bij het uitkiezen van theatervoorstellingen? (Wat zijn voor u de belangrijkste criteria?)

Inhoudelijke redenen

- Onderwerp/thema: interessant en leuk voor de kinderen.
- Geschiktheid van de voorstelling voor de leeftijd van de kinderen. (Past het in hun leefwereld? Is het niet te ingewikkeld? ...)
- Onderwerpen die aansluiten bij de thema's binnen het vak wereldoriëntatie/taal/....
- Onderwerpen die actueel zijn.
- Kinderen moeten ook iets kunnen doen. (interactief theater)
- Vernieuwend. (bv. voorstellingen waar de kinderen van thuis uit niet meteen naar zullen gaan kijken)
- Niet steeds hetzelfde soort theatervoorstellingen.
- Humoristisch/spannend/...

Praktische redenen

- Prijs.
- Locatie (afstand van school, ...).
- Vervoersmogelijkheden (haalbaar te voet of met de fiets, goed bereikbaar met het openbaar vervoer, ...)
- Data. (Past het binnen onze drukke planning?)

Andere beslissende factoren

- Soms kunnen leerkrachten dit zelf niet (volledig) beslissen. De directie of de gemeente speelt namelijk vaak een belangrijke rol in de keuze van een voorstelling.
- Ook het imago van een productiehuis en van acteurs blijkt een rol te spelen bij de keuze van een voorstelling. Leerkrachten en scholen kiezen vaak voor iets bekends, een productiehuis/acteurs waar ze reeds goede ervaringen mee hebben gehad of een voorstelling/productiehuis/acteurs waarover ze reeds goede dingen hebben gehoord.

Conclusie

Bovenstaande lijst is een samenvatting van de antwoorden van alle leerkrachten. We willen ook nog even een antwoord van één van de deelnemende leerkrachten in de kijker zetten: "Ik baseer me vooral op praktische redenen. Dan blijven er nog weinig voorstellingen over." Het lijkt ons inderdaad zeer moeilijk om altijd een geschikte voorstelling te vinden die aan alle inhoudelijke eisen voldoet en dan ook nog eens goedkoop is, dicht bij de school doorgaat, ... Een andere leerkracht vertelde ons dan weer dat haar school elk jaar hemel en aarde verzetten om een bepaalde voorstelling te kunnen bijwonen. Elke leerkracht/school zal dus telkens voor zichzelf moeten afwegen of hij/zij het meest praktische toneelstuk kiest, dat jammer genoeg inhoudelijk iets minder aantrekkelijk is, of toch maar een bus extra neemt om die ene perfecte voorstelling te kunnen bijwonen.

Voor theaterproductiehuizen lijkt het ons alvast nuttig om een aansprekende samenvatting van de voorstelling aan te bieden aan leerkrachten. Foto's en ander beeldmateriaal kunnen bij leerkrachten ook een doorslaggevende rol spelen bij het maken van een keuze.

Omdat leerkrachten vaak teruggrijpen naar iets waar ze tevreden over waren in het verleden, lijkt het ons ook nuttig om scholen waarmee reeds samengewerkt werd op de hoogte te houden van nieuwe voorstellingen of heruitvoeringen van een oude voorstelling.

Ook het aantrekken van persbelangstelling en recensisten kan een meerwaarde zijn. Een goede recensie of een artikel in de (lokale) krant kan immers wonderen doen!

17. Waarop baseert u uw keuze bij het uitkiezen van drama-activiteiten? (Wat zijn voor u de belangrijkste criteria?)

- Praktische haalbaarheid (organisatie, materiaal, ruimte, tijd, aantal leerlingen, ...).
- Worden er leerplandoelen behaald?
- Afwisseling.
- Veilige oefeningen, niet bedreigend.
- Inhoud (onderwerp). → Gebaseerd op de interesses van de kinderen, op thema's en inhouden uit vakken als wereldoriëntatie, godsdienst of taal of op bepaalde actuele thema's (bv. Halloween).
- Er moet een wijsheid uit te leren zijn. Het moet een meerwaarde hebben binnen het vak godsdienst.
- Afhankelijk van de klasgroep die je dat jaar hebt.
- Creatief.
- Speelse, uitdagende, leuke opdrachten.
- Laagdrempelig
- Vind ik het zelf leuk?
- Leerlingen kunnen zich inleven.
- Leerlingen kunnen hun gevoelens uiten.
- Mogelijkheid om in kleine groepjes te werken.
- Er moeten veel mogelijkheden zijn.
- Ook stille kinderen moeten de kans kunnen krijgen om zich te uiten.
- Veel uitproberen en dan herhalen wat goed lukte.
- Kan ik het integreren in een andere les?
- Inbreng van de leerlingen mogelijk.
- Werkvorm uitkiezen en dan zelf toepassen.
- Leefwereld van de kinderen verruimen.
- Fantasie prikkelen.
- Geen verplichtingen voor de kinderen, maar wel kansen en mogelijkheden.
- ALLE leerlingen kunnen motiveren met de les.
- Kans om te improviseren.
- Drama-activiteit vanuit een lied.
- Keuze/aanbod komt vanuit de kinderen.
- Veel doe- en ervaarkansen voor elk kind.
- Link met andere domeinen binnen het vak muzische vorming. (projectmatig werken of een thema uitdiepen en belichten van verschillende kanten)
- Liefst korte activiteiten of korte momenten die samen geleidelijk aan naar een groter geheel toegroeien.
- Duidelijke opdrachten.
- Vernieuwend.
- Doelgericht.
- Humor en ernst in evenwicht.

Conclusie

Bovenstaande lijst is een samenvatting van de antwoorden van alle leerkrachten. We merken op dat de meeste criteria zeker relevant zijn. Zo worden enkele belangrijke criteria als het aanbrengen van dramavaardigheden en de plezierbeleving aangehaald. We kunnen concluderen dat leerkrachten zelf misschien zelfs meer afweten over het vak drama, dan ze zelf denken.